

Тактика обвинения также активно используется в заглавиях новостных сайтов, особенно в статьях, тематикой которых являются новости общественности или политики.

Trump threatens to retake Panama Canal – and makes fresh call for US to buy Greenland. Стилистически окрашенная лексема *threaten* 'угрожать' указывает на то, что действия обсуждаемой личности, по мнению автора, не являются правильными.

Тактика безличного обвинения является не менее эффективным манипулятивным средством: *'NATO Santa' shot down over Moscow in apparent Russian propaganda video.* Тактика безличного обвинения реализована с помощью словосочетания *apparent propaganda video* 'явно пропагандистское видео', что указывает на уверенность отправителя в том, что сюжет для видеоматериала был выбран неслучайно, пусть и явных подтверждений нет. Более того, используется цитирование *'NATO Santa'*, чтобы убедить адресата в том, что все было сделано намеренно.

Заключение. В результате, были охарактеризованы различные способы речевого манипулирования в информационном пространстве известных новостных платформ *BBC News, CNN International, Associated Press News, Euronews, Sky News.* В коммуникативном пространстве сайта говорящий, наряду с арсеналом разнообразных лингвопрагматических средств, реализует различные коммуникативные стратегии (*на повышение, нейтральности, на понижение*), которые влекут за собой конкретные тактики речевого манипулирования (*неявной самопрезентации, отвода критики, презентации, «анализ-плюс»; кооперации, апелляции к чувствам, побуждения, информирования; «анализ-минус», обвинения и безличного обвинения*).

1. Доценко, Е.Л. Психология манипуляции / Е.Л. Доценко. – М. : ЧсРо, 1997. – 344 с.
2. Копнина, Г.А Речевое манипулирование : учеб. пособие / Г.А. Копнина. – М. : ФЛИНТА, 2012. – 170 с.
3. Михалева, О.Л. Политический дискурс: Специфика манипулятивного воздействия / О.Л. Михалева. – М. : ЛИБРОКОМ, 2009. – 256 с.

АЙКОНІМЫ ВІЦЕБСКА-МІНСКАГА ПАМЕЖЖА, ЯКІЯ ЎЗЫХОДЗЯЦЬ ДА НАЗВАЎ ПРАФЕСІЙ

Марчанка Д.Г.,

*магістрант ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Генкін У.М., канд. філал. навук, дацэнт*

Ключавыя словы: айканімія, айконім, тапонім, тапааснова, тапафармант, антрапонім.

Назвы населеных пунктаў (айконімы) – каштоўная крыніца для вывучэння гісторыі, мовы і культуры беларускага народа. Падчас аналізу

айканіміі віцебска-мінскага памежжа (Докшыцкі, Лепельскі, Чашніцкі, Талачынскі раёны) мы заўважылі заканамернае адлюстраванне ў тапонімах такіх адзнак, як сацыяльны статус і род заняткаў першажыхароў, што стала прычынай больш падрабязнага разгляду гэтай з’явы. *Мэта* данага даследавання вызначаецца неабходнасцю здзейсніць аналіз айконімаў, якія ўзыходзяць да назваў прафесій, што дапаможа скласці ўяўленне пра асноўныя накірункі дзейнасці насельніцтва гэтага рэгіёна, моўныя асаблівасці тэрыторыі. *Актуальнасць* тэмы заключаецца ў неабходнасці вузкарэгіянальных даследаванняў, якія ў перспектыве могуць легчы ў аснову буйных прац у галіне айканіміі Віцебшчыны.

Матэрыял і метады. Матэрыялам сталі прааналізаваныя айконімы чатырох раёнаў Віцебшчыны (усяго 987 адзінак) і вылучаныя з іх 11 вёсак, тапааснова якіх указвае на род заняткаў.

Падчас даследавання выкарыстоўваліся як агульнанавуковыя метады (назіранне, апісанне, сістэматызацыя), так і метады кампанентнага аналізу, метады лагічнага супастаўлення.

Вынікі і іх абмеркаванне. Паводле нашых падлікаў на долю ўсіх айконімаў Докшыцкага, Лепельскага, Чашніцкага і Талачынскага раёнаў прыпадае ўсяго 1% назваў, якія ўзыходзяць да такой прыватнай адзнакі, як род дзейнасці. Але і гэта не пазбаўляе аналіз складанасці, бо, варта адзначыць, такога кшталту ўтварэнні могуць паходзіць як і наўпрост ад назвы прафесіі, так і ад прозвішча, у аснове якога ляжыць найменне паводле заняткаў. У тапамінічным слоўніку да выпадкаў размежавання паходжання падаецца наступны каментар: «Фарманты не даюць падстаў для раздзялення» [6, с. 165].

Але даследчыца анамастыкі Брэстчыны Бут-Гусаім С.Ф. у сваёй працы падае некалькі тапафармантаў (-ова, -ева, -ава, -іна, -ына), якія, паводле ягонага меркавання, могуць сведчыць пра ўтварэнне айконіма наўпрост ад прафесіі [1, с. 94]. У даследаваных намі рэгіёнах айконімаў з данымі фармантамі зафіксавана не было, а множналікавыя назвы флексійнага ўтварэння, прааналізаваныя ніжэй, з вялікай верагоднасцю паходзяць ад адпаведных антрапонімаў.

Вёска Шубнікі (Лепельскі раён) утварылася ад асновы *шубнік* – «той, хто займаецца шыццём шуб, кажухоў, паўкажушкаў» [5, с. 408]. Вёсак з такой назвай на Беларусі яшчэ дзве, знаходзяцца яны ў Глыбоцкім раёне Віцебскай вобласці і Мінскім раёне Мінскай вобласці. Як адзначае ўкладальнік Кароткага тапанімічнага слоўніка Беларусі Вадзім Андрэевіч Жучкевіч, вёска Шубічы Пружанскага раёна таксама ўзыходзіць да гэтай асновы, а дакладней да дыялектнай формы называння прафесіі [6, с. 413].

Айконім Дзегцяры Докшыцкага раёна паходзіць ад назвы прафесіі *дзягцяр*, што пазначае асобу, якая «гоніць або прадае дзёгаць» [3, с. 224]. У заходніх рэгіёнах Віцебшчыны (Мёршчына, Верхнядзвіншчына, Глыбоччына, Браслаўшчына) знаходзяцца чатыры вёскі з назвай Дзегцяры

і тры вёскі Дзегцярова. Можна зрабіць выснову, што дзейнасць, якая ляжыць у аснове наймення, была вельмі пашыранай на гэтай тэрыторыі.

Вёска Бачкары Лепельскага раёна адлюстроўвае не толькі адметнасць прафесійнай дзейнасці жыхароў, але і ўзыходзіць да дыялектнай асновы *бачкар*, якая паводле значэння суадносіцца з прафесіяй бондар – «майстар па вырабу драўлянай пасуды (бочак, дзежак, цаброў і пад.)» [3, с. 116]. Рэгіянальная адметнасць назвы і абумовіла адзінканасць айконіма ў тапанімнай сістэме краіны.

Айконім Дудары (Чашніцкі раён) узыходзіць да асновы *дудар* – «музыка, які грае на дудзе» [3, с. 233]. Такіх айконімаў на Беларусі тры, сустракаюцца яны таксама ў Гродзенскай і Мінскай абласцях. Таксама ў краіне існуюць дзве вёскі з назвай Дударава.

Вёска Сальнікі Талачынскага раёна мае ў сваёй аснове найменне гандляра салама [4, с. 30] – *сальніка*. Аналагічны айконім ёсць у Горацкім раёне Магілёўскай вобласці.

Айконім Кавалевічы (Лепельскі раён) узыходзіць да прафесіі *каваль* – «рабочы, майстар, які займаецца коўкай металу» [3, с. 327]. Ад гэтай асновы ўтворана вялікая колькасць назваў населеных пунктаў Беларусі: Кавалевічы – 2 айконімы (Лепельскі раён Віцебскай вобласці і Пухавіцкі раён Мінскай вобласці), Кавалёўка – 4, Кавалі – 16, Кавалёва – 9, Кавалёнкі – 1, Кавалічы – 2, Кавалькі – 4.

Да асновы *дойлід* 'цясляр' [3, с. 227] узыходзіць айконім Дайлідаўка (Чашніцкі раён). Семантычна роднасных вёсак у Беларусі яшчэ чатыры: Дайлідкі – 3 айконімы, Дайліды – 1.

Тапонім Кушняроўка паходзіць ад назвы прафесіі *кушнер*, што азначае «майстар, які вырабляе шкуры пушных жывёл на футра» [3, с. 387]. На Беларусі ад гэтай асновы ўтворана назва яшчэ адной вёскі ў Івацэвіцкім раёне Брэсцкай вобласці – Кушняры.

Назва вёскі Ганчароўка (Талачынскі раён) паходзіць ад асновы *ганчар* – «майстар па вырабу глінянай пасуды» [3, с. 181]. Аналагічныя айконімы ёсць і ў іншых абласцях: Мінская – 2 вёскі, Магілёўская – 2, Гомельская – 1. Пашыранасць у краіне іншых назваў з гэтай асновай істотная: вёсак з назвай Ганчары налічваецца 11. Ва Уладзіміра Ліпскага чытаем: «Археалагі знаходзяць у зямных пластах прыкметы далёкіх цывілізацый – чарапкі гліняных вырабаў. А гэта азначае, што ганчарства было запатрабаваным рамяством ужо ў сёвай даўніне. І гэта пацвярджаецца ў нашых прозвішчах: Ганчар, Ганчарэнка (шмат!), Ганчароў, Гаршкоў, Глінскі, Чарапанаў, Гаршэчкін. У Рэчыцкім раёне ёсць нават вёска Ганчароўка, раней называлася Ганчароў Падзел» [2, с. 172].

Не да канца празрыстым застаецца паходжанне айконімаў Скураты і Кляпіцы ў Докшыцкім раёне. Вадзім Жучкевіч схіляецца да думкі, што скуратамі называлі людзей, якія ўмелі абрабляць скуру [6, с. 347], а другі тапонім суправаджае наступным каментаром: «Клепачы – назва прафесіі,

тое самае, што і бондары (першая выкарыстоўваецца на захадзе, другая – на ўсходзе БССР)» [6, с. 160]. Падобны айконім фіксуем і ва Ушацкім раёне – вёска Кляпцы. Цікава тое, што вышэй згаданы айконім Бачкары таксама знаходзіцца ў адным сінанімічным радзе разам з прыведзенымі навукоўцам.

Як вынікае з прааналізаваных айконімаў, найбольшае пашырэнне атрымалі назвы, якія ўзыходзяць да агульнаславянскай лексікі: каваль, ганчар. Адзначым, што ва ўсіх славянскіх краінах гэтая аснова прадуктыўна выкарыстоўваецца для наймення населеных пунктаў: Kowal, Kowalewo, Kowalówka; Garncarzów, Garncarska Wola – у Польшчы, Kováňov, Kováňská; Hrnčňov, Hrnčňska – у Чэхii, Kovač, Kovačev, Kovačevac; Ковачевци, Ковачево; Грънчарово, Грънчарци – у Балгарыi, Lončar, Lončari, Lončarovo – у балканскіх краінах.

Заклучэнне. Прааналізаваўшы тапаасновы з адзнакай прафесійнай дзейнасці, ад якіх былі ўтвораны айконімы віцебска–мінскага памежжа, можна зрабіць выснову, што найбольшае пашырэнне атрымалі адантрапанічныя множналікавыя найменні (Дудары, Бачкары, Шубнікі, Скураты, Кляпцы, Дзегцары, Сальнікі) – 64% ад агульнай колькасці назваў. Прадуктыўным ва ўтварэнні айконімаў выступае таксама тапафармант -аўка, -оўка – 27%. Назва вёскі Кавалевічы, утвораная з дапамогай фарманта -евічы, адзінакая ў прааналізаваным рэгіёне.

Дзякуючы семантычнаму нападуненню айконімаў можна меркаваць, што асноўнымі заняткамі насельнікаў рэгіёна былі апрацоўка скур ці мяса, работа з металам, драўнінай і іншыя рамёствы. Свой адбітак знайшло і музычнае майстэрства першажыхароў. З аналізу вынікае, што айконімы з прафесійнай адзнакай сустракаюцца на тэрыторыі ўсёй краіны, а найбольш пашыранымі з’яўляюцца тыя, у аснове якіх ляжыць агульнаславянскі карань.

1. Бут-Гусаім, С.Ф. Анамастыка Брэстчыны ў кантэксце беларускай анамастыкі: вучэбна–метадычны матэрыял / С.Ф. Бут-Гусаім. – Брэст : БрДУ імя А.С. Пушкіна, 2021. – 155 с.

2. Ліпскі, У.С. Мы : аповесць пра нашы прозвішчы / У.С. Ліпскі. – Мінск : Беларусь, 2006. – 262 с.

3. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : больш за 65 000 слоў / уклад. : І. Л. Капылова. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2016. – 968 с.

4. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: У 5–ці т. Т. 5. Кн. 1. С–У / [Рэд. Тома М.Р. Суднік]. – Мн. : Бел. Сав. Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1982. – 663 с.

5. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: У 5–ці т. Т. 5. Кн. 2. У–Я / [Рэд. Тома М.Р. Суднік]. – Мн. : Бел. Сав. Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 1984. – 608 с.

6. Жучкевич, В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии / В.А. Жучкевич. – Минск : Изд–во БГУ, 1974. – 447 с.